

181612

VORBIREA

D-lui Dr. A. Vlad,

deputatul național al Dobrei

ținută la 8 Iulie n. 1903

în

parlamentul din Pesta.

ORĂȘTIE
„TIPOGRAFIA NOUĂ“
1903.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
— Retipărire din „Libertatea” —

323.11(478.7) : 342.53(437)/(042)

Deputatul național al Dobrei, Dr. Aurel Vlad, și-a rostit în 8 Iulie n. 1903, prima sa vorbire în parlamentul ungar la Budapesta, dându-se cu o nobilă francheță de aceea-ce e: Român verde, membru intrasigent al partidului național român! Au și sărit cu gurile asupra lui deputații Unguri, când guvernamentalii, când opoziționalii, întrerumpându-l într'una, ca doară prin asta îl aduc în încurcătură, — dar' n'au reușit! Dr. A. Vlad s'a ținut de minune în mijlocul lor, fiind gata cu răspunsul la ori-care întrerumpere, și nu odată aducându-i la reson pe cerberii sei, prin ținuta și răspunsurile sale totdeauna nimerite!

„Országgyűlési értesítő“
(Monitorul parlamentar), organ oficios al parlamentului, din Pesta, în care se tipăresc vor-

birile ținute în dietă, întregi, pe basa notițelor stenografice, — redă în chipul următor vorbirea deputatului român cum și întreruperile ce i-s'au făcut din diferite părți ale parlamentului:

(Trecuse ceva de amiaz, când președintele a făcut o pauză de 10 minute. Să gătaseră vorbitorii câți erau înștiințați la cuvânt înainte de Dr. Vlad. Acum, după pauză):

Președintele: Deschid de nou ședința. Urmează al doilea obiect pus la ordinea zilei, anume continuarea discuției asupra dispozițiilor mai departe, despre ce e de făcut.

Notarul / Ioan Uni Trubinyi (strigă): Vlad Aurel!

Aurel Vlad: Onorată dietă! Ca reprezentantul unei direcțiuni nouă, ca deputatul unui astfel de partid îmi ridic cuvântul meu, care de mult nu a fost reprezentat în acest parlament... (Întreruperi din dreapta: Nici odată nu va fi un atare partid! Dr. Vlad le ripostează îndată):

— Alegerile viitoare vă vor arăta ele, că da, vom fi reprezentați aici, vom fi cel puțin 18—20, ori ce ați face! (Strigăte din dreap-

ta: Nici odată! Și zgomot îndelungat!)

Președintele: (sunând clopoțelul)
Mă rog să fie liniște.

Aurel Vlad: Onorată dietă!
Eu așa cred că dreptul de a vorbi se cuvine fiecărui membru în parlamentul Ungariei, și precum eu am ascultat pe unul fiecare, așa aștept dela onorata parte de dincolo, ca să mă asculte și ea pe mine, căci doar pe mine m'a trimis aici un cerc electoral, și acel cerc electoral poate aștepta dela dvoastră, ca să ascultați cuvântul deputatului său! (Strigăte din dreapta: Dar n'ai spus încă nimica!)

Stefan Rakovsky: Nici nu l'ați lăsat ca să spună ceva! (Zgomot neîntrerupt!)

Președintele (sunând clopoțelul):
Rog să fie liniște!

Aurel Vlad: Am spus aceea, că sunt credincios partidului național român, și eu dacă am fost ales cu programul acelui partid, așa cred că îmi e și iertat a o marca aceasta aicea. (Strigăte: S'auzim! S'auzim!).

Intorcându-mă la situație și la
exposeul dlui ministru președinte,
doresc să constat nainte de toate,
că și dacă n-a avut deplină drep-
tate, colegul meu contele Ioan Zichy
când a zis, că parlamentarismul
unguresc a ajuns bancrot, dar
într'atâta tot are drept, că parla-
mentarismul la toată întâmplarea
și-a încetat plățile... (Mișcare în
dreapta)

Spre adevărea aceleia, că
parlamentarismul ungar și-a înce-
tat plățile, fie destul să mă pro-
voc la acea împrejurare, că n'a
știut lifera proiectele militare. La
toată întâmplarea e un cas re-
gretabil, on. dietă, dacă majo-
ritatea nu-și știe duce în deplini-
re voința s'a, în parlament, — și
după modesta mea părere, *causa*
că acest lucru a urmat, zace într'a-
ceea, că parlamentarismul
la noi e falsificat, și că
minoritatea, care a luptat cu mij-
loace extraordinare parlamentare,
se poate cel puțin provoca la
aceea, că *majoritatea dietei nu repre-*
sintă majoritatea națiunii! (înțelege:

majoritatea națiunii politice, adică a țerii. Red. „Lib.“)

(— Așa este! strigă cei din stânga extremă. Contraziceri vii în dreapta)

„Asta dă minorității putere! (Zgomot). Și dacă D-voastre voiți să îndreptați această situație, atunci alt mod nu aveți pentru asta, decât o totală **schimbare de sistem**, o astfel de schimbare de sistem, care să aducă națiunea în acea poziție, ca să-și poată manifesta fidel voința la alegeri! (S'auzim! S'auzim!)

„Dacă Dvoastră voiți, ca pacea și rânduiala în parlament să se restabilească, atunci poftiți și aduceți o astfel de reformă electorală, poftim și faceți astfel de alegeri, prin cari națiunea să-și poată apoi manifesta voința în parlament, așa precum simte. Căci eu așa cred, că acel parlament nu exprimă fidel voința națiunii, *din care naționalitățile lipsesc aproape cu totul!*

Br. Artor Feilitzsch : De ce au fost pasiviste ?

Edmund Barta : Poporul nici n'a fost pasivist, numai conducătorii ! (Zgomot general.)

Președintele (sună) : Mă rog pentru liniște !

Aurel Vlad : Eu cred că acei domni deputați, cari sunt mai de demult membri ai acestei camere, o știu, că au fost în această dietă și deputați naționaliști români, — dar a venit regimul *Tisza* și i-a trântit, acel regim, cu care nici D-Voastră n'ați fost mulțumiți, și cu care nici noi nu suntem mulțumiți!

Nicolau Boncza : Ați fost pasiviști.

Aurel Vlad : Da de fost! Am decretat pasivitatea *de silă*, am decretat-o fiindcă n'am putut alege nici pe un singur candidat, căci cu gendarmi și cu baionete ați împedecat aceea, ca alegătorii nostri se poată vota! (Mare zgomot și contraziceri în dreapta!)

Nicolau Zboray : Nici n'am văzut vre-odată un gendarm la alegeri. (Ilaritate în stânga).

Dr. Vlad : Atunci când au trântit pe *George Papp*, un membru al clubului independent, care

era totodată și român, asta ne-a slujit de, dovadă strălucită, că sub acel guvern și în acel sistem de alegere, n'avem ce căuta în luptele electorale! De aceea am decretat pasivitatea! Dēstul de rău am făcut, căci și dacă am văzut că guvernul luptă cu armele siluirii, noi trebuia să primim lupta și să-l silim pe guvern la aceea, ca să folosească contra noastră toată siluirea, pentru-ca astfel cu drept se putem arăta, că iacă cum ne eschid din parlament! (Zgomot în dreapta).

Br. Art. Feilitzsch: Oprimații!

Dr. Vlad: Da, am fost, și suntem oprimați (apăsăți). (Strigăte din din stânga: Unde?) Da, suntem oprimați atunci, când susțineți un cens electoral aproape imposibil, numai pentru aceea, pentru-că vă temeți, că din cercurile electorale ardelenne n'or mai veni aici atâta deputați guvernamentali, ca până acum! (Zgomot mare în dreapta!).

Iuliu Leszkay: Valahii din Bihor votează după a patra parte atâta dare, ca Ungurii. (Zgomot).

Președintele: Domnilor deputați! În parlamentul ungar mie mi-e datorința, ca, în interesul bunului nume a liberalismului în Ungaria, să validez și aceea, că cu cât cineva e mai izolat în parlament, cu atât mai vârtos sê-'i asigur eu libertatea vorbirii. (Vii aprobări generale!) Rog dar' pe domnii deputați, din toate laturile camerei, ca sê mă spriginească întru aceasta. (Vii aprobări).

Aurel Vlad: Cu mulțumită mă plec înaintea acelei declarațiuni a dlui președinte, prin care îndrumă la liniște pe colegii deputați lărmuitori. (Mișcare în dreapta).

Președintele: Rog pe dl deputat, ca, fiind mulțumit cu admonierea președintelui, din parte-și sê nu o mai comenteze. (Vii aprobări și ilaritate în dreapta).

Aurel Vlad: Onorată dietă! Că parlamentarismul s'a apropiat de bancrot, despre asta ne poate servi ca strălucită dovadă faptul, că după căderea lui Bánffy, situație regulată parlamentară numai așa s'a mai putut crea, că majoritatea a fost silită sê închee pact cu minoritatea, și că pe temeiul a-

cestui pact, guvernul a fost silit a prezenta anumite proiecte de lege și a face să se și voteze aceste proiecte. Acest compromis a fost vătămarea proprie a principiului majorității!

Gavriil Ugron: Nu-i așa! Acela nu e principiu domnitor.

Aurel Vlad: Acest compromis arată, că majoritatea n'a putut și nu-și poate duce în îndeplinire voința sa în dietă. Iar' aceasta, după părerea mea, e imparlamentar și necorect, — și cu toate astea așa e! Și la asta nu se poate ajuta cu aceea, că se protestează contra faptului, precum a făcut-o colegul Hieronimy. La asta altfel nu se poate ajuta, *decât prin schimbare de sistem!* Și dacă vrem să înlăturăm această scădere, trebuie să căutăm causele, cari provoacă degenerarea parlamentarismului. După modesta mea părere, starea de azi se poate reduce la două cauze: Una e, ridicarea la suprafață a aceluși principiu imparlamentar, pe baza tranșacției dela 1867, că sunt în parla-

ment partide, cari nu-'s capabile de a ajunge la guvern! (Aprobări în stânga extremă). Eu cred, că e în flagrantă contradicere cu parlamentarismul că pot, peste tot, să existe în parlament partide incapabile de guvernare!

A doua cauză e aceea, că *guvernele 67-iste, au urmat o politică de naționalități, cu totul greșită, (Mișcare) atunci când au eschis aproape cu totul naționalitățile din parlament! (Strigăte din dreapta și din stânga. Nu-i adevărat! Nimenea nu le-a eschis!).*

Președintele: (sunând) Mă rog de liniște!

Sam. Bakonyi: Naționalitățile n'au drept de a se reprezenta! Așa ceva nu e iertat să se spună aici! (Aprobări în stânga extremă!).

Aurel Vlad: Și eu zic așa, că naționalitățile n'au drept separat de reprezentare. Dar' și cei din sinul naționalităților sunt cetățeni ungari, și așa ei, ca cetățeni ungari, *au și drepturi politice!* Noi nu ne putem îngrădi, și nici nu voim să ne îngrădim din naintea

datorințelor cetățenești, — în schimb putem să și pretindem, ca și noi să avem aceleași drepturi, ca și ceilalți cetățeni ai patriei!

Br. Art. Feilitsch: Aici nu s'a întâmplat nici o jefuire de drepturi! (Aprobări în dreapta. Un glas din stânga extremă: De ce fel de drepturi au fost jefuiți? Zgomot continuu).

Edm. Barta: Nicăiri în lume naționalitățile nu au atâtea drepturi ca în această țeară!

Aurel Vlad: Zgomot pot să facă domnii deputați în fine, dar' pe mine nu mă ve-ți scoate din rostul meu! Dacă eu vă ascult, domnilor, aștept ca și D-Voastră să mă ascultați! (Zgomot continuu). Aceea apoi e treaba dvoastră că împărtășiți sau nu părerea mea! (S'auzim! S'auzim!).

Precum am arătat deja mai nainte, și asta e și convingerea mea, parlamentarismul ungar, a presintat o schimbare de sistem la apariția guvernului de mai nainte, când acela a pășit naintea dietei sub devisa: drept, lege și dreptate! Eu am convingerea și credința tare, că dacă guvernul

lui Coloman Széll ar fi executat persistent acest principiu, ar fi reușit a aduce schimbare de sistem!

Decât-că tocmai ca o urmare a stărilor noastre parlamentare bolnave, guvernul Széll, care a vrut să o rupă cu sistemul trecutului, a fost silit a să răzima tocmai pe acea majoritate, care spriginise și sistemul de mai nainte și care urmase prin foc și prin apă guvernarea lui Desideriu Bánffy. Și Coloman Széll a primit pe acei miniștri, cari au servit sistemul vechiu, măcar-că Col. Széll când a spus, că vrea să valideze principiul dreptului, legii și dreptății, prin asta a enunțat, că *guvernul anterior nu a guvernat după lege, drept și dreptate!* (Mișcare în dreapta!).

Numai decurând auzisem accentuându-se în această cameră sfințenia cuvântului dat. Și eu așa cred, că dacă pe un bărbat îl leagă sfințenia cuvântului dat, cu atât mai vârtos o deobligă pe o legislativă (pe parlament) care împlinește în stat cea

mai înaltă funcțiune. (Un glas din stânga: Ce vrei să zici cu aceasta?). Dacă dl deputat e curios să știe, îi spun ce înțeleg sub asta și la ce am făcut aluzie:

În 21 August 1861, atunci când țeara era în stare de crisă, doar' mai în crisă ca azi, înainte de disolvarea parlamentului s'a ridicat Coloman Tisza și-a înaintat următorul proiect de rezoluțiune:

„Fiind parlamentul prin reîntregirea cea ilegală și fără drept și prin lipsa de organ guvernial legal responsabil, împedat de-a pregăti proiectele de lege privitoare la chestii importante pentru patrie și printre acestea față de chestiile de mai jos, — dieta se enunțe și până atunci, până va fi făcută capabilă de asta, că, pe basa principiilor primite deja de dânsa și dezvoltate aici în sinul ei:

1. Dorește îndeplinirea tuturor pretensiunilor dezvoltate în adresele tuturor naționalităților locui-

toare în țeară, întrucât acelea nu's în contrazicere cu întregitatea teritorială și politică a țerii, și anume pe baza principiilor dezvoltate în adrese;

2. Dorește introducerea deplinei egalități de drept politic și cetățenesc, pentru deosebitele confesiuni din țeară“.

Și acest proiect a fost primit cu unanimitate, și în urma acestei făgăduințe, parlamentul din 1868 a adus așa numita lege de naționalități, — pe care însă nici un singur guvern nu a executat'o! (Contraziceri din stânga).

Edm. Barta: Mai sunt de astea și alte legi! Dar' cea despre numirea de localități? (Așa e! în stânga).

A. Vlad: Naționalitățile însă au existat și există și acum, cu toate că legea aceasta nu s'a executat nici odată!

Gál Sándor: Legea aceasta a creat pe naționalități!

A. Vlad: Le-a creat D-zeu și nu legea! (Mișcare).

Barta Ö.: Să și căiește D-zeu pentru asta! (Ilaritate generală).

A. Vlad: Dl ministru președinte, ce e drept, a promis în programul seu, că va governa după lege, drept și dreptate. În promisiunea aceasta se cuprinde dară și aceea, că guvernul seu e continuarea guvernului trecut și prin urmare el va governa pe baza acelor principii, pe a căror basă a guvernat și C. Széll.

Ugron G: Pentru că primește în sinul său pe mameluci, căci dacă nu i-ar primi, atunci de sigur am avea alt guvern. (Larmă. O voce din stânga extremă: Acea e numai o frază !)

A. Vlad: Că aceasta e numai o frază sau nu, e cu totul altă întrebare. Căci dacă ni-o spune acesta ministrul preș., până când nu mă conving despre contrar, eu sunt dator a i-o crede.

Cred mai departe că în promisiunea făcută se cuprinde și aceea, că dânsul *va executa și legea de naționalități*, căci și aceea e lege. Considerând însă, că guvernul trecut încă ni-a promis executarea acestei legi și tot nu a făcut-o, îmi iau voe a în-

treba pe dl ministru președinte, că are de cuget să execute și legea de naționalități? (Mișcare în partea dreaptă) Pentru că așa stăm și cu legea de naționalități, că ce este în ea, aceea nu se execută, ce însă nu este, aceea se execută. (Larmă. Mișcare și strigări din partea dreaptă: Ce e aceea?) Vă voi explica, cu toate că sunt silit să fac o abatere, ca după aceea să revin la obiect. E o chestie aceasta însemnată din punctul de vedere al dreptului constituțional și al dreptului public, o atare chestie la discutarea căreia ar trebui să dispără dintre noi ori ce antagonism. (Strigări: No! no!)

Cu ocasiunea trecută, atunci, când st. coleg L. Olay a adus pe tapet vătămarea libertății de presă, parlamentul maghiar a dat o dovadă strălucită, că știe să fie una, când e vorba de apărarea drepturilor cardinale-constituționale a cetățenilor. Eu acum Vă amintesc un alt cas, dar chiar așa de însemnat, ba poate cu

mult mai însemnat ca și cel de sus. Eu așa cred, că acela, care are și numai idee despre dreptul public, că acela, care e în curat cu principiile parlamentarismului și a libertății constituționale, acela sigur va zice, că guvernele acelea, care au dat astfel de ordinațiuni, au nescotit constituția și au călcat în picioare legea! (S'auzim!)

Află-se în parlamentul ungar, un singur membru care se tragă la îndoială, ce cetățenii au drept a forma partid politic, după convingerea lor, liberi? (Sgomot mare și strigăte și din dreapta și din stânga: Numai contrari statului se nu fie! S'auzim! S'auzim! Președintele sună.)

Br. Feilits A: Acesta e comitetul dela Sibiu!

St. Rakovszky: Și noi am fost contrari statului în ochii D-Voastră! (Mișcare mare).

Br. Feilits A: De ce aperi așa pe naționalități? (S'auzim S'auzim!)

Președintele: (Sună) Mă rog liniște, on. cameră, ca dl. deputat se poată desvolta aceea ce vrea se zică.

A. Vlad: Aşa cred, că e dreptul netras la îndoială a cetăţeanului, ca să propovăduiască astfel de principii politice, cari corespund convingerilor sale (sgomot mare şi strigăte din dreapta: No, no. Vorbeşte rafinat!) Eu aşa cred, că guvernul trebuie să cinstească convingerile acestea. (Strigări din dreapta: Dacă nu sunt contrare statului!)

G. Ugron: Aceasta o hotăresc judecătorii!

A. Vlad:... dacă cine-va comite ilegalitate, poftim şi îl încuiaţi, chiar dacă ministru ar fi acela!

E un drept nedisputabil al cetăţeanului, ca să urmeze şi să propovăduiască acele principii politice, cari corespund convingerei sale. Aşa stă lucrul, şi în constituţie, şi în legile noastre nu va afla nimeni nici o dispoziţie care să zică, că e oprită formarea cutărui sau cutărui partid politic.

S. Visontai: Se spune în legea penală, când formează fapt punibil!

A. Vlad : Recunoaște legislațiunea guvernului dreptul ca să zică, ca „nu conced“, ba chiar „opresc“ esistența și funcționarea cutărui și cutărui partid politic? (Strigări în dreapta: Are drept!) Aceasta însă s'a întâmplat, și s'a întâmplat chiar cu partidul național român, a cărui funcționare a oprit-o prin ordinațiune ministerială și a enunțat, că conchemarea unei astfel de adunări politice, formează transgresiune și că aceea se pedepsește cu pedeapsă în bani și închisoare. (Strigări din dreapta și din stânga: Bine a făcut!) Eu așa cred, că partid politic poți să formezi.

Br. Feilitzsch : In contra patriei nu ! Acolo însă ați fabricat și Memorandul !

I. Lukács : Pe toți aceia, cari au făcut Memorandul, ar trebui să'i trimitem în temnițe ! (Larmă în dreapta și în stânga)

Președintele : (Sună) : Vă rog liniște ! Vă rog un conturbați pe vorbitor.

A. Vlad : Nu poate să existe

iurist în țara aceasta, care se tragă la îndoială dreptatea și adevărul cuvintelor mele. (S'auzim! S'auzim!) Nu există lege care să oprească pe cetățeni, de a-și comunica convingerile sale politice. (Larmă mare în dreapta și stânga extremă.)

I. Lukács: Dacă acelea nu-s contrare statului!

A. Vlad: Nu există lege, care se-i dea drepturi ministrului, ca să poată disolva cutare sau cutare partid politic! (Sgomot mare în dreapta. Strigări în stânga extremă: Dacă nu sunt contrare statului! Președ. sună).

D'apoi partidul socialist e partid național? (Sgomot). Și cu toate acestea partidul socialist nu e dizolvat și funcționarea lui nu e oprită. Și apoi eu așa cred, că la aceea, la ce are drept socialistul, avem drept și noi! (Sgomot mare). Greșesc acei d-ni deputați cari cred, că un partid politic se formează numai așa din heț.

Partidele politice se formează de aceea, pentru că direcția aceea

care vreau să o valideze, nu se poate valida în cadrelele unui alt partid politic și de aceea cetățenii se grupează separat. (Sgomot) Că apoi aceste principii politice sunt bune sau nu...

N. Barta: Acea e tot una așa-i?

A. Vlad: Da, aceea e tot una. (Sgomot mare în dreapta și în stânga).

N. Barta: Chiar dacă ne aprindeți și casa!

A. Vlad: Față de acela care comite ilegalitate, poftim și aplicați legea penală sau celelalte legi. De-aceea sunt legile!

Z. Papp: Chiar și năzuința de formare, încă trebuie pedepsită!

I. Lukács: D-Voastră a-ți mers în Viena la împăratu! Așa a-ți format partid politic! Las'-că vă dăm noi peste ghiară! (Larmă. Președ. sună.)

Președ.; Rog liniște, on. Cameră!

A. Vlad: Sunt în țara aceasta cetățeni cari aproabă principiile acelea, pe basa cărora m'au trimis pe mine aici în dietă. (Larmă în dreapta și în stânga extremă. Strigări: cari sunt principiile acele?)

D. Sebess: Acea e tradare de patrie!

A. Vlad: Acea nu e trădare de patrie! Și dl deputat greșește tare, dacă crede că eu sunt trădător de patrie. În contra acestei expresiuni protestez în modul cel mai hotărât și protestez în contra aceleia, ca despre ori care cetățean al acestei patrii se se zică, că e trădător de patrie, până când nu sunt date positive, cari să dovedească, că respectivul când și cui și-a tradat patria? (Mișcare și sgomot)

Eu nu-mi pot închipui un om așa de decăzut, care să fie în stare să-și vândă patria.

I. Lukács: Să înțelege, ei înțeleg „patria valahă“! Reservatio mentalis! Spune-ne, că ce înțelegi sub cuvântul „patrie“, patria maghiară? (Larmă. Preș. sună).

Aurel Vlad: Declar, că-mi țin de datorință, ca să lupt din resputeri pentru înflorirea, mărirea și fericirea acestei patrii. (Aprobări), Aștept înse, că aceea, ce la alții e virtute, se nu o priviți la mine

de păcat, atunci, când eu o fac (Sgomot în dreapta și strigări: Ce e aceea?) Înțeleg aicea alipirea mea cătră naționalitatea al cărei fiu sunt!

G. Polonyi: Asta e frază goală! (Sgomot în dreapta și în stânga).

Aurel Vlad: Pardon!...

Președintele: Mă rog d-le deputat, eu voesc să zic câteva cuvinte. (S'auzim! S'auzim!) Toți domnii deputați ați aprobat enunțarea aceea a mea, prin care deja la începutul vorbirii d-lui deputat v'am rugat, să-i dăm ascultare. Binevoți dar' și fiți consecvenți. (Aprobări generale).

Aurel Vlad: Eu, on. dietă, vreau să fiu cetățean credincios al acestei țeri. Inse dreptul acela, ca dela mine să poftească cineva, ca să fiu infidel naționalității mele și să-mi neg originea, acela nu-l recunosc, nici țerii, nici nimănui! (Sgomot mare în dreapta și în stânga extremă. Strigări: Nime nu poftește!).

Br. Feilitzsch: Nu poftim, numai recunoaște supremația națiunii maghiare.

Aurel Vlad: O să mi-să dee ocașiune să vorbesc despre asta

mai pe larg; v‎ed‎ ins‎ă c‎ă ‎întreruperile acestea, îmi fac vorbirea prea lung‎ă, din ce numai obstruc‎ționiștii ar trage folos.

De-aceasta acum nu am poft‎ă, pentru-c‎ă eu din principiu sunt contrar obstruc‎ției. Aceasta o țin de o arm‎ă extraordinar‎ă, de care e permis s‎e te folosești numai în casuri excep‎ționale și un astfel de cas excep‎țional, acum eu nu v‎ed‎.

Ce s‎e ține de programul d-lui Ministru-preș. referitor la chestia de na‎ționalitate, v‎e mărturisesc sincer, eu nu-l aflu destul de clar. Dl Ministru-președinte între altele zice (cetește): „Eu așa cred, c‎ă scopurile statului maghiar așa le voiu servi mai bine, dac‎ă s‎e va înt‎ări Ungurimea, care și istorice a dat acestui stat caracterul seu“. Aceasta e nisuin‎ța principal‎ă. Ei bine! Aceasta o subscriu, numai cât s‎e nu s‎e înt‎emple asta pe socoteala noastră.

Br. Feilitzsch: Ce noi? Aici numai Unguri sunt și pot s‎e fie!

G. Ugron: Pe socoteala Austriei!

Aurel Vlad: Aprob și cred, c‎ă

dl Ministru-președ. a lovit cuiul chiar în cap, atunci când a zis: „să nu creadă cineva din țară, că interesele cetățenilor nemaghiari se pot deschilini de interesele cetățenilor unguri“. Nici eu nu le deschilinesc. Soartea naționalităților atunci va fi bună, — a zis dl ministru-președ., — naționalitățile atunci vor fi fericite, dacă și Ungurul e fericit! Însă nime nu o poate trage la îndoială, că din contră și țara atunci va fi fericită, dacă fiecare naționalitate se simte bine aici și e fericită.

I. Veress: Dar' nu pe socoteala noastră!

Aurel Vlad: Țara atunci va fi mare și fericită, dacă atât Ungurul, cât și Sârbul, Slovacul și Românul își află patria în țara aceasta. Deoarece-ce însă, programa d-lui ministru-președinte și partida pe care se razimă, înțeleg partida liberală, care în privința aceasta a greșit foarte mult, (Strigări în dreapta: Acea am greșit, că am făcut prea puțin!) nu-mi dă nici în privința aceasta o garanță,

de-aceea nu pot să votez încredere guvernului (Aprobări generale în dreapta. Strigări: Mulțam lui Dumnezeu!). Dintre d-nii, cari acumă fac larmă aici, sunt mulți, cari represintă cercuri românești. Ne vom îngrijí, ca pe viitor să nu mai ajungă dumnialor aici.

Br. Art. Feilitzsch: Ce fel de amenințare e asta? (Aprobări din dreapta. Strigăte din stânga: Nime nu se teme!)

Aurel Vlad: Stim. d-n coleg deputat Ioan Zichy a spus și aceea, că liberalismul nu a bancrotat. Apoi liberalismul nu a bancrotat la noi, pentru-că la noi nici nu a existat liberalism! Nu a existat, pentru-că în chestii de drept public, partidul așa-numit liberal, nu numai că nu a urmat o politică liberală, ci una curat reacționară! (Adevărat! Așa e! în stânga extremă). Au doară e instituțiune liberală puterea fispănului și dreptul de candidare a fisolgăbirului ori modul de formare a casei magnaților? Eu așa cred, că acestea

nu-'s instituții liberale! (Un glas din dreapta: Dar' sunt de lipsă!) Totul e de lipsă, ce spriginește menținerea puterii pentru partidul liberal! (Așa e! Așa e! în stânga extremă. Zgomot mare în dreapta).

Paul Szöts: Numai că vă întâlni-răți !...

Aurel Vlad: În aplicarea for-ței, a sîluirii, în asta sunteți dom-nilor, foarte liberali!

Și după-ce on. guvern se ra-zimă pe un atare partid: *eu nu pot avea încredere în guvern*, (Vii exclamări din dreapta: Har Dom-nului!) și exposeul d-lui ministru-președinte nu-'l pot lua la cunoș-tință! (Aprobări zgomotoase și ila-ritate în dreapta).

A sunat clopotul...

„*Pesti Hirlap*“ dela 9 Iulie publică sub acest titlu următoarele:

„In ședința de azi a dietei, pela amiaz, la capul partidului național, aproape de partidul poporal, s'a ridicat un om tinăr, uscăcios, cu fața palidă și cu mustațele neregulate, după-ce notarul partidului poporal Turbinyi a strigat numele acesta:

— *Aurel Vlad!*

S'a ridicat tinărul om, care și-a început vorbirea cam așa:

— Ca reprezentant al unei direcțiuni nouă...

La spatele lui stetea Martin Kollár aschetul preot slovac și-l îmbărbăta:

— Curagiu numai!

Acest om tinăr însă nu are lipsă de încuragieri!

Aurel Vlad, deputatul cercului Dobra, e primul deputat în dieta de acum, care părăsind pasivitatea, a ajuns — *constatăm: pe basa alegerilor curate*, cu program național românesc în dieta țerii.

Alegerea lui s'a întemplat în ultimele zile ale guvernului lui Széll, ca și când ministrul președinte în retragerea sa, ar fi strigat ironic celor rămași de capul lor în partidul guvernamental:

— Eată fructele ce le produce șablonul meu dacă e curat. Aici e Vlad, prindeți-l și-l mâncați.

În opereta Mikádo se află o astfel de scenă:

Călăul dictează slujilor sale:

— Aici e Jum-Jum! Ia-l și-l mănâncă!

Numai cât aici e întors: gădele îl prinde pe Jum-Jum și îl giugiulește.

Contele Khuen și-a îndreptat spre omul tinăr fața sa rece, care pe un moment s'a încălzit.

Amintirile dela Zagrab i-au reînviat pe un moment în suflet. Agitatorul național luptă pentru supremația sa închipuită. Acolo sunt mulți și aici numai unul. Sau cel mult că e la spatele lui Martin Kollár, dar acela e aschet și liniștit. Și ar fi sârbul Ljubomir Pavlovici, numai cât pe acela l'au dat afară.

— Ar trebui boicostat și acesta, așa spusese în mod pățimaș un deputat celuilalt.

— E deja târziu — răspunde acesta — dacă chiar pe Banul l'am

lăsat înlăuntru, trebuie să suferim pe ori-cine.

Pe timpul lui Banffy nici nu ar fi putut veni, în era lui Széll ar fi putut veni, dar i-ar fi arătat lui că pe unde e ușa! Acum însă chiar din contră, fiind-că e Banul ministru președinte și pentru-că Tomasiuci e ministrul croat, și-au zis:

— Să-l ascultăm, căci are drept să vorbească aici, dacă e ales de deputat.

*

Dar e altceva a convoca adunare românească în Ardeal și alta a ocupa loc în parlamentul ungar, ca reprezentant al unui cerc electoral, și a ști da pe față vederile tale. Aurel Vlad s'a provocat la aceea, că cercul seu l'a ales în mod constituțional cu program național român, deci are drept să desvoalte acest program în dietă și a *pretinde* dela parlamentul întreg, să-l asculte cu acel respect ce i-să cuvine unui cerc electoral!

Indrăsneț cuvânt! Domnilor, cu acesta nu veți putea tracta așa de lesne, ca cu acel Pavlovici, care noaptea a mers dela „misă“ la gară la tren și nu și-a mai adus aminte în ceealaltă zi că ce-a făcut acolo, ci numai de aceea și-a adus aminte, că el... recunoaște supremația seminției maghiare.

Lui Aurel Vlad înzadar i-au dictat din dreapta și din stânga supremația aceasta, el nici n'a ascultat la asta, ci a rămas pe lângă expunerea acelui program, pe baza căruia l'au trimis pe el în parlament! Iar acest program e cel al fostului partid național român, care pentru aceea a trebuit să fie sistat la cererea procurorului suprem, pentru-că a luptat în contra ideii de stat unitar maghiar, și a stricat înțelegerea dintre naționalități, stând în drumul edificării statului maghiar.

Spriginit pe lege, guvernul maghiar atunci ar fi putut împedeca validitatea acestei direcțiuni, dar tot basându-se pe o lege, pe care a adus'o alt guvern sub titlul de alegeri curate, un cerc electoral a putut să aleagă pe baza programului oprit, de deputat pe A. Vlad, ca să propoveduiască programul dela Sibiu.

Nu dăm deci drept acelor deputați cari au vrut să înăbușască vorbirea lui A. Vlad. Și deosebit nu dăm drept acelui deputat independist, care a strigat lui Vlad:

— Acesta e un băiețandru... foarte îndrăsneț!

Observarea aceasta nu e însemnată în protocolul ședințelor dietei, contele Aponyi încă n'a auzit'o, căci altcum ar fi trebuit să îndrume la ordine pe intrerupător, fiind-că nu

avea drept! Pentru-că A. Vlad și-a îndeplinit datorința, lucrând din încrederea cercului seu electoral! Adevărata părere despre el numai aceasta poate fi:

— Eată, acesta e avocatul dintr'un oraș cu magistrat, care apără până la cea din urmă picătură interesul clienților săi!

Și se privim deaproape pe acest deputat național, pe care patima întru atâta l'a luat în vârtejul ei, că tremură de mânie, încât te poți aștepta în fie-care minută, că sare cu pumnii la fie-care întrerupător al său, și care deodată răspunde la întreruperile din câte patru cinci părți:

— Da, suntem asupriți...

— Da, am drept...

— Da, pretind aplicarea legilor într'o formă...

— Da, dacă ați adus legea de naționalități, poftiți și o aplicați ori o nimiciți...

Și se vedem apoi pe acel deputat, care l'a numit de băiețandru îndrășnet, cum își lăpădă principiile partidului independist, ca să poată spriginii guvernul, ca să-și poată asigura luiși o poziție!

Pardon, mai bucuros credem acestui om tinăr, sincerității acestui agitator național!

Scopul îi e păcătos, dar poate nu știe. Aceia însă cari și din dreapta și din stânga prind privilegiul, ca să poată striga, ca să poată astupa gura unui om ce stă izolat, știu totdeauna că ce au de făcut spre folosul lor propriu, dar uită bucuros, că ce fel de îndatorire au luat asupra lor față de cercurile lor electorale!

Căci dacă aceeași nisuință îi conduce, ca să fie avocați buni apărători, chiar atunci nu ar trebui să facă încercări cu Banul contra drepturilor naționale, și atunci Coroana ar ști deja de mult că Ungaria numai așa ar putea-o susține, dacă s'ar învoi la împlinirea pretenșiunilor naționale, și puterea ei numai atunci ar putea-o desvolta, dacă ar face-o să ajungă economiceste independentă, cum și dacă ajută a ajunge la valoare — în politica ei națională — direcția națiunii maghiare!

Dar toate le contrazice faptul, că a trimis pe Banul pe grumazii nostri.

*

Iar dacă primul deputat național român a vorbit cu accentuarea programului dela Sibiiu, pretinzând și accentuând executarea legii de naționalități, și accentuând că Românii sunt asupriți în administrație și înaintea judecătorilor, că a putut întoarce sfințenia cuvântului dat, într'acolo, că

este lege, care însă nu se ține, dar nici ștearsă nu e, — asta într'adevăr e așa o vorbă, care, tipărită, e privită în străinătate ca o puternică argumentare în favorul nisuițelor separatiste ale naționalităților ungare!

Mai adăugând și aceea, că acest om tânăr vorbește chiar cu acea în-sufletire, ca Vázsonyi, democratul, chiar așa își svârle mangetele, că acuși lovește cu ele pe Oscar Ivánka cel cu devisa „suntem maghiari s'au nu suntem maghiari“, și afară de aceea curagiul său personal are caracterul fanatismului: asta îndreaptă orice atențiune numai spre Ban, care se numește și ministru președinte.

*

Adevărat e că Banul avansat de ministru președinte, s'a hotărît, că dacă cu majoritatea de acum nu se fericește, atunci acolo, unde pe baza alegerilor curate se poate ajunge la scop, va astrânge deputați naționaliști în giurul său? Adevărat e că pe baza a ceea ce s'a putut provoca A. Vlad la aceea, că vor fi și 18 și 20 de deputați ca el, la cea mai apropiată alegere?

La aceasta ne trebuie răspuns!

Căci, dacă e adevărat, că pe luptătorii pentru drepturile maghiarimii, vrea să-i țină în șah cu deputații naționaliști spulberători ai ideii de

stat, (și încă și cu peciovicenii lui Francisc Kossuth): apoi atunci nu Aurel Vlad-ii cei de bună-credință trebuie să asvârliți cu piciorul afară, — ci cei ai Banului!

Felicitări.

Deputatul național român al Dobrei a primit următoarele telegrame de felicitare din partea fraților de suferințe Slovaci, pentru vorbirea sa din Dietă, în care, precum se vede, a accentuat, că Ungaria numai atunci poate fi fericită, dacă în ea se vor simți bine și Români, Slovaci, Sârbii și celelalte naționalități. Pentru această pășire a sa în favorul naționalităților, Slovaci l'au felicitat telegrafic. Și anume:

Turc.-Sv.-Martin, 10 Iulie.

„Din incidentul vorbirei simți-
toare, serioasă și rezolută, î-Ți
„gratulează și strigă un întreit
„să trăiască“:

**Partidul național slovac
din Turceanski-Sv.-Martin.**

N.-Szombat, 9 Iulie n.

„Gratulez din inimă la frumoasa-’ți vorbire!

Veselowsky,

deputat național slovac.

*

Lipt.-Sv.-Miklós, 9 Iulie n.

„Gratulez din incidentul serioasei Tale pășiri!

Ruziák.

dep. diet.

Voci de presă.

— Asupra vorbirii dlui Dr. A. Vlad, deputatul Dobrei, ținută la 8 Iulie în dieta din Budapesta —

Toate ziarele din țară, române ca și streine, s'au ocupat de vorbirea pe care deputatul Dobrei, dl *Dr. Vlad* a rostit-o în dieta din Pesta.

„*Tribuna Poporului*“ dela Arad salută călduros pe deputat, îi interpretează vorbirea și îl apără, în mai mulți numeri, contra celor-ce și acum cauă pete unde nu-'s.

„*Telegraful Român*“ se ocupă de ea la loc de frunte, lăudând bărbăția și românismul cu care deputatul Dobrei s'a ținut în mijlocul cârdului de cărători ce-l conturbau mereu pe când vorbea.

„*Luceafărul*“ organul literar al tinerimii române universitare din Budapesta, îi aduce fotografia și se bucură de alegerea ca și de pășirea frumoasă a acestui fruntaș al tinerei generațiuni.

Numai „*Gazeta Trans*“, din Brașov, care n'a găsit nimic bun în alege-

rea dela Dobra, nici însuflețirea poporului, nici felul cum au știut lucra oamenii nostri, — ea nu află nimic bun nici în vorbirea dlui Dr. Vlad, ci îl ceartă și pe el și pe alegătorii săi mereu !

„*Drapelul*“ din Lugoj are ordin să „combată“ și el, dar ne-având de ce să acăța, făgduieste a-și împlini rolul după ce va vedea cum vor interpeta foile activiste vorbirea...

*

Dăm aci unele estrase din ziarele maghiare, ca să vadă cetitorul bun, cum prin toată răutatea, chiar și ziarele streine sunt silite a pune câte o recunoaștere a destoiniciei, istețimei și curajului deputatului Dobrenilor, — deși se vede că nu bucuros pun pe hârtie atari vorbe bune despre un Român !

*

„*Budapesti Napló*“, Nr. 185 din 9 Iulie, scrie printre altele :

„După pauză a urmat prima vorbire a naționalistului român Aurel Vlad. Tinărul deputat valah e orator inteligent, și vorbește bine ungurește: nu a fost agresiv, ci viclean și cu două înțelesuri.

In toate privințele e mai

periculos ca ceiaialalți deputați naționaliști! A fost desconturbat prin întreruperi, dară totuși l-au ascultat până în capăt.

Fiind om isteț, s'a nisuit, s'e nu dea ansă la o atare iritare a spiritelor, care s'e-i facă imposibilă ținerea vorbirii“.

„*Alkotmány*“, Nr. 162 din 9 Iulie, scrie:

„După paușă a vorbit ca prim orator naționalistul român Aurel Vlad. Toți așteptau dela d'ensul desvoltarea programului. Inșe cu aceasta a r'emas dator.

S'a dovedit orator curagios care va cauza multă bătaie de cap guvernului, dacă va avea un cor pe lângă el!“

„*Pesti Napló*“, Nr. 185 din 9 Iulie, scrie:

Astăzi s'a prezentat tin'orul deputat al Dobrei, naționalistul român Aurel Vlad, despre care fără s'fială putem zice, că e mai bine s'e fie în parlament, decât afară. E orator bun, care înșe nu are nimic de spus. (Nu dară, pentru voi cele spuse înseamnă „nimic“! Apoi fiți cu răbdare, că veți avea ocașiune s'e auziți și altele. Red. „Lib.“).

Privitor la purtarea scandaloasă și gălăgioasă a partidului guvernamental, „Pesti Napló“ se pronunță în chipul următor:

„Inse toate au odată sfârșit și vine timpul, când, după cum zice scriptura, cei dintâi devin cei din urmă, și cei din urmă ajung cei dintâi! Ceea-ce în limbagiu parlamentare se zice, că vine timpul, când cei tăcuți devin lărmuitori! Considerând că în parlament numai partida guvernamentală se poate privi de tăcută, foarte rar obvine acest timp. Astăzi din întâmplare a obvenit aceasta. Meritul pentru asta îi compete deputatului român naționalist Aurel Vlad. E om tânăr, palid la față și simpatic. E un om nou în parlament. Nu are acolo nici un om de aceleași sentimente naționaliste, e și bine că nu are. Dar omul acesta singur și izolat, a pășit pe teren și a început să-și pronunțe principiile sale naționaliste, nepopulare.

Dar numai a început. Pentru că ce tare, ce viforos, ce lărmuitor și ce mare a devenit partidul guvernamental, cel altă-dată atât de mut! Sărmanul Vlad! Nici nu și-a început binișor propoziția, și îndată s'a năpustit din partea dreaptă orcanul întreruperilor și a lozincelor de războiu! Câtă forță de război s'a adunat în domnia aceștia

după atâta tăcere, toată au cheltuit-o! Era deliciu să vezi, ce puternic poate fi acest partid față de un singur om!“

„*Független Magyarország*“ dela 9 Iulie scrie:

„Aurel Vlad, ales de curând la Dobra cu program activist, și-a ținut azi în parlament virgina vorbire. A rostit o cuvântare scurtă de jumătate de oră, în care cu o unguească destul de bună și cu înflăcărea ce-i caracterizează personalitatea, a declarat, că în guvernul de acum nu are încredere!

Programul lui Vlad și a soților sei e încă necunoscut și că el nu a prins privilegiul ca să desfășoare înaintea țerii programul afirmativului său partid politic, principiile aceluia și îndreptățirea lor, — această împrejurare va spori numai neîncrederea și îndoiala față de el...

„Rolul lui Vlad în parlament numai atunci va fi limpede, dacă ne va spune că ce vrea?“

„Personalitatea lui simpatică, atunci se va valora pe terenul politic, când se va ști, că principiile lui sunt congruente cu nisințele națiunii maghiare“(?!!).

„*Magyar Nemzet*“ dela 9 Iulie scrie printre altele:

„Aurel Vlad noul deputat al Dobrei

a adus azi înaintea dietei o parte mică a năsuințelor naționale române. Dieta a ascultat cu multă luare aminte vorbirea tinărurului deputat care a stat din câte-va frânturi de gândiri. Atențiunea o explică faptul, că deputatul Dobrei e întâiul, care după lungi vremuri a făcut să mai răsună cererile naționale române.

Pentru partidul liberal a fost la toată întâmplarea onorifică conclusia oratorului, că nu consimte cu partidul acesta, nici nu va sprigini pe ministrul președinte“ !